

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในสังคมไทยตลอดหลายทศวรรษที่ผ่านมา ได้เปลี่ยนรูปแบบความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งอย่างกว้างขวาง ทั้งสิ่งที่เป็นคุณูปการและสิ่งที่สร้าง โศกนาฏกรรมให้กับสังคมไทย หากเรามองภาพถึงสังคมไทยดั้งเดิม เป็นต้นว่า ชาวบ้านทำการ กสิกรรมเพื่อยังชีพ ระบบทุนนิยมยังมิได้แทรกซึมเข้าสู่สังคมชนบท ความสัมพันธ์แบบถ้อยที ถ้อยอาศัย ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของอาณาประชาราษฎร์ ความงดงามของจารีตประเพณี ชนบทที่เปี่ยม ด้วยความบริสุทธิ์ สภาพสังคมที่แปรเปลี่ยนภาพดังกล่าวได้สูญหายมลายสิ้น การฉ้อฉลทุจริตของผู้น คนในสังคมปัจจุบันนับตั้งแต่ประเทศไทยเริ่มเข้าสู่ภาวะแห่งการพัฒนา มีการประกาศใช้แผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับแรก ในปีพุทธศักราช 2504 การนำกรอบแนวคิดแบบทุนนิยม ตะวันตกเข้าสู่สังคมไทยอย่างเป็นทางการวางแผนกำหนดเป้าประสงค์ที่ชัดเจนแห่งการ พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้ขับเคลื่อนไปในทิศทางเดียวกัน สร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของ ประเทศ จุดหมายนโยบายการพัฒนาที่เน้นหนักไปในทางประสิทธิผลทางเศรษฐกิจ การเพิ่ม ประสิทธิภาพและปริมาณของผลผลิต เร่งรัดการส่งออกเพื่อรักษาดุลการค้าภายในประเทศ ปรับปรุง โครงสร้างทางการเมืองการคมนาคมเพื่อการขนส่งติดต่อสื่อสารที่สะดวกรวดเร็ว ส่วนการขยายตัวของ ภาคอุตสาหกรรมอาศัยการส่งเสริมกิจกรรมการลงทุนเป็นเครื่องมือ สนับสนุนให้เอกชนดำเนินการ จากทั้งในและต่างประเทศ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ เพื่อรองรับการลงทุนของภาคเอกชนใน อนาคต แต่ละประเทศใช้เกณฑ์การขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นดัชนีชี้วัดความสำเร็จ รัฐบาลส่งเสริม กิจกรรมทางเศรษฐกิจทุกวิถีทาง มีการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ อย่างเต็มที่เพื่ออรรถประโยชน์แห่งการ พัฒนา ชาวบ้านจำนวนไม่น้อยหันหลังให้กับภาคการกสิกรรม จากสถานการณ์การพัฒนาดังกล่าว นำมาซึ่งความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเศรษฐกิจและสังคมรวมถึงทรัพยากรธรรมชาติที่ถูก นำมาใช้ประโยชน์อย่างมหาศาล ยังผลกระทบมากมายเหนือคณานับ

เช่นเดียวกับทรัพยากรป่าไม้ ป่าไม้ถือเป็นทรัพยากรธรรมชาติอันล้ำค่าและสำคัญยิ่ง เป็นแหล่งผลิตปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตมนุษย์ ป่าไม้นอกจากอำนวยความสะดวกประโยชน์ในการดำรงชีวิตของมนุษย์แล้ว ยังอำนวยความสะดวกประโยชน์ต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศเป็นอันมาก แต่แล้วเมื่อประชากรมนุษย์เพิ่มจำนวนมากขึ้นอย่างรวดเร็วผกผันกับปริมาณการเพิ่มขึ้นของทรัพยากร เป็นต้นว่า ปริมาณการใช้ทรัพยากรป่าไม้ของประเทศไทย ในอดีตประเทศไทยเคยมีกิจกรรมการสัมปทานป่าไม้ มีการนำไม้ออกจากป่าปีละหลายล้านลูกบาศก์เมตรคิดเป็นมูลค่าหลายพันล้านบาท และในอดีตจังหวัดแพร่เคยได้ชื่อว่าเป็นจังหวัดที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรป่าไม้มากที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศ มีพื้นที่ป่ามากกว่าร้อยละ 80 ของพื้นที่ทั้งหมด จากลักษณะทางกายภาพทำให้บริเวณป่าไม้จังหวัดแพร่ มีไม้สักคุณภาพดี สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าในเชิงปริมาณของจังหวัดแพร่ จากการเปรียบเทียบปริมาณพื้นที่ป่าในอดีต ปัจจุบันเหลือพื้นที่ป่าเพียง 2,976,888 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 72.84 ของพื้นที่ทั้งหมด (กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดแพร่, 2558) พบว่าปริมาณพื้นที่ป่าลดลง ผลพวงจากการพัฒนา ทรัพยากรป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ของจังหวัดแพร่ ได้ดึงดูดนายทุนจากทั้งในและต่างชาติ รวมถึงรัฐบาลเองที่พยายามเสาะแสวงหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินส่วนรวม (Common property) มีการสัมปทานป่าไม้อย่างกว้างขวางในจังหวัดต่าง ๆ ทางภาคเหนือ บริษัทที่ได้รับสัมปทานป่าไม้มากที่สุดในจังหวัดแพร่ คือ บริษัทบอมเบย์-เบอร์มา บริษัทสัญชาติอังกฤษได้รับสัมปทานทำป่าไม้ในบริเวณป่าแม่ น้ำยมตะวันตก (วลัยลักษณ์ ทรงศิริ, ม.ป.ป.) ความรุ่งเรืองของกิจกรรมสัมปทานป่าไม้ จึงเป็นที่มาของการก่อตั้งโรงเรียนป่าไม้จังหวัดแพร่ เริ่มสอนในปีพุทธศักราช 2479 เพื่อผลิตบุคลากรให้กับกรมป่าไม้ (คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ม.ป.ป.) อุตสาหกรรมไม้สร้างรายได้มหาศาลแก่รัฐบาลส่วนกลาง บริษัทจากต่างชาติดึงดูดนายทุนท้องถิ่นผู้รับสัมปทานผูกขาด กิจกรรมดังกล่าวสร้างผลกระทบในเชิงลบมากกว่าผลกระทบในเชิงบวกต่อวิถีชีวิตของคนในจังหวัดแพร่ การนำทรัพย์สินส่วนรวมซึ่งเป็นต้นทุนการผลิต จากสภาพแวดล้อมอันอุดมสมบูรณ์ของตนเองมาใช้ในรูปแบบการสัมปทานจนหมดสิ้น ผลกระทบมากมายเกิดขึ้นเป็นลูกโซ่ในประวัติศาสตร์จังหวัดแพร่จวบจนปัจจุบัน

เฉกเช่นวิถีการประกอบอาชีพของชาวตำบลคอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ โดยส่วนใหญ่คนในชุมชนยึดอาชีพการแปรรูปไม้เป็นอาชีพหลักและได้รับการสืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ อีกทั้งยังได้รับการส่งเสริมจากรัฐบาลให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงโอท็อป (OTOP VILLAGE) ในปีพุทธศักราช 2555 ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไม้จึงมีการพัฒนารูปแบบการผลิต เป็นการผลิตผลิตภัณฑ์ในระดับอุตสาหกรรมภาคครัวเรือน มีทั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนขนาดย่อม ขนาดกลาง ไปจนถึงการขออนุญาตจัดตั้งโรงงาน เพื่อประกอบกิจการเกี่ยวกับการแปรรูปไม้ภายในชุมชนมากกว่าร้อยรายและ

เป็นอุตสาหกรรมอันดับ 1 ที่มีการลงทุนมากที่สุดในจังหวัดแพร่ (กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดแพร่, 2558) โดยจุดมุ่งหมายเพื่อการผลิต จัดจำหน่ายเพื่อเพิ่มรายได้ จากอาชีพดังกล่าว มีส่วนอย่างยิ่งที่จะทำให้ปริมาณพื้นที่ป่าลดลง การลักลอบตัดไม้เพื่อนำมาเป็น วัตถุดิบในการผลิตเครื่องเรือน โดยเฉพาะไม้สักที่มีมูลค่ามาก รวมถึงมลพิษที่เกิดจากกระบวนการ แปรรูปไม้ ผู้ประกอบการภายในชุมชนเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงพัฒนารูปแบบอย่างประจักษ์ชัด สืบเนื่องจากสถานการณ์การพัฒนา จากที่ชาวบ้านเคยผลิตผลิตภัณฑ์เพื่อใช้สอยภายในภาคครัวเรือน แลกเปลี่ยนกันภายในหมู่บ้าน ได้พัฒนายกระดับสู่การผลิตในระดับอุตสาหกรรมเพื่อสนองตอบภาค การพาณิชย์และผู้บริโภคที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ระบบเศรษฐกิจแบบเงินตราเริ่มมีบทบาทต่อคนใน ชุมชน มีการแข่งขันกันของภาคเอกชน มีความต้องการวัตถุดิบในการผลิตจำนวนมาก ผู้ประกอบการ ประสบปัญหาขาดแคลนวัตถุดิบในการผลิต รวมถึงปัญหาผลกระทบจากมลพิษที่เกิดจาก กระบวนการแปรรูปไม้ ไม่ว่าจะเป็นมลพิษทางอากาศ (ฝุ่นละออง กลิ่น เขม่าควัน) มลพิษทางเสียง รวมถึงเศษวัสดุเหลือใช้จากกระบวนการผลิต จากสถานการณ์ดังกล่าวเป็นที่มาของการจัดตั้งสหกรณ์ หลายกลุ่มเพื่อแก้ไขปัญหาที่รุนแรง อาทิ สหกรณ์บริการผลิตภัณฑ์ไม้คอนมูล พันธกิจหลักของ สหกรณ์ คือ **ร่วมกันซื้อ** สหกรณ์จะเป็นผู้จัดหาไม้ซึ่งเป็นวัตถุดิบหลักในกระบวนการผลิต จากสวน ป่าองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ **ร่วมกันผลิต** สหกรณ์ได้รับใบอนุญาตจากสำนักงานอุตสาหกรรม จังหวัดให้มีโรงงานแปรรูปไม้ เพื่อให้สมาชิกร่วมกันผลิตผลิตภัณฑ์ในพื้นที่ของสหกรณ์และ**ร่วมกัน จัดจำหน่าย** สหกรณ์มีอำนาจในการออกไปกำกับสิ่งประดิษฐ์และเพิ่มอำนาจต่อรองให้กับสมาชิกของ สหกรณ์ เพื่อให้สมาชิกได้รับประโยชน์สูงสุด นอกเหนือจากกลุ่มสหกรณ์ที่เป็นเพียงภาคหนึ่ง ยังมี กลุ่มภาคเอกชนอีกหลายกลุ่มที่ประกอบกิจการแปรรูปไม้กันอย่างแพร่หลายในแทบทุกหลังคาเรือน จากที่กล่าวมาจะเห็นว่าไม่มีองค์กรหรือภาคส่วนใดให้ความสำคัญหรือตระหนักกับการบริหารจัดการ กับผลกระทบที่เกิดขึ้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนและชุมชน โดยรอบ ที่ต้องเผชิญกับมลพิษ ปัญหาด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรมลงและอีกมากมายหลายปัญหา สืบเนื่องจากกระบวนการแปรรูปไม้ หากไม่มีการบริหารจัดการรวมถึงแนวทางการแก้ไขที่ดี อาจเป็น ภัยร้ายแรงต่ออนุชนคนรุ่นหลังที่ต้องเผชิญกับปัญหาเหล่านี้อย่างมีอาจหลีกเลี่ยง

จากสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นที่มาของการศึกษาการจัดการมลพิษในชุมชน ประกอบการแปรรูปไม้ในตำบลคอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ โดยผู้วิจัยต้องการทราบถึง สถานการณ์ปัญหาโดยรวมที่เกิดจากกระบวนการแปรรูปไม้ ผลกระทบที่เกิดจากกระบวนการแปรรูป ไม้ที่มีต่อคนในชุมชน ศึกษาการจัดการมลพิษที่เกิดจากกระบวนการแปรรูปไม้ของผู้ประกอบการ ที่กำลังดำเนินการอยู่ในปัจจุบันและศึกษาแนวทางการจัดการมลพิษที่เกิดจากกระบวนการแปรรูปไม้

และนำข้อมูลที่ได้เสนอแนะต่อผู้ประกอบการ คนในชุมชน รวมถึงองค์กรภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาและจัดการกับมลพิษที่เกิดขึ้นต่อไป ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาข้างต้น วิเคราะห์วิพากษ์ร่วมกับแนวคิดที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อม ร่วมหาแนวทาง มาตรการที่เป็นไปได้ในการแก้ไขปัญหาเพื่อบรรเทาและลดผลกระทบที่เกิดจากกระบวนการแปรรูปไม้ ซึ่งจะสร้างคุณภาพการต่อคนในชุมชน รวมถึงสิ่งแวดล้อมภายในท้องถิ่น อย่างยั่งยืน

1.2 คำถามงานวิจัย

- 1.2.1 คนในชุมชนตำบลคอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ ได้รับผลกระทบที่เกิดจากกระบวนการแปรรูปไม้อย่างไร
- 1.2.2 ปัจจุบันผู้ประกอบการแปรรูปไม้ในตำบลคอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ มีวิธีการจัดการมลพิษที่เกิดจากกระบวนการแปรรูปไม้อย่างไร
- 1.2.3 แนวทางการจัดการมลพิษจากกระบวนการแปรรูปไม้ที่เป็นไปได้ควรเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1.3.1 เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัญหาและผลกระทบที่เกิดจากกระบวนการแปรรูปไม้ ในเขตองค์การบริหารตำบลคอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่
- 1.3.2 เพื่อศึกษาการจัดการมลพิษที่เกิดจากกระบวนการแปรรูปไม้ของผู้ประกอบการที่กำลังดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน
- 1.3.3 เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการมลพิษที่เกิดจากกระบวนการแปรรูปไม้และนำข้อมูลที่ได้เสนอแนะต่อผู้ประกอบการ คนในชุมชน รวมถึงองค์กรภาครัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาและจัดการกับมลพิษที่เกิดขึ้น

1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ

โรงงาน หมายถึง โรงงานที่ประกอบกิจการแปรรูปไม้โดยวิธีการเลื่อย ไซ ซอย เซาะร่อง หรือการแปรรูปไม้ด้วยวิธีอื่นที่คล้ายคลึงกัน โดยโรงงานในที่นี้เป็นโรงงานที่ผ่านการขออนุญาตจัดตั้งจากกรมโรงงานอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม รวมถึงโรงงานที่ไม่ได้ขออนุญาตจัดตั้งจากกรมโรงงานอุตสาหกรรม ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคอนมูล ตำบลคอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่

ชุมชนประกอบการแปรรูปไม้ หมายถึง ชุมชนตำบลคอนมุด อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ ที่คนในชุมชนส่วนใหญ่ยึดอาชีพการแปรรูปไม้เป็นอาชีพหลักและได้รับการสืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ อีกทั้งยังได้รับการส่งเสริมจากรัฐบาลให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงโอท็อปเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากไม้ในปีพุทธศักราช 2555

กระบวนการแปรรูปไม้ หมายถึง ขั้นตอนการผลิตผลิตภัณฑ์จากไม้เริ่มตั้งแต่การได้มาซึ่งวัตถุดิบ อุปกรณ์ เครื่องมือ แรงงาน รวมทั้งลักษณะการแปรรูปไม้ของผู้ประกอบการในแต่ละขั้นตอนการผลิต จนได้มาซึ่งผลิตภัณฑ์จากไม้ เช่น โต๊ะ ตู้ เตียง เก้าอี้ ฯลฯ และของเสียบ

เศษวัสดุเหลือใช้ หมายถึง เศษวัสดุ อุปกรณ์ที่เหลือจากกระบวนการแปรรูปไม้ เช่น ไม้เลื่อย ไม้กบ เศษไม้ ฯ

ผลกระทบ หมายถึง ผลพวงจากกระบวนการแปรรูปไม้ที่มีปฏิสัมพันธ์ในเชิงลบก่อให้เกิดมลพิษจากฝุ่นละออง เขม่าควัน กลิ่น การปนเปื้อนของสารพิษในอากาศ มลพิษจากเสียง รวมถึงเศษวัสดุเหลือใช้จากกระบวนการการผลิต ส่งผลให้สิ่งแวดล้อมรวมถึงคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนและบริเวณใกล้เคียงเปลี่ยนแปลงไปในรูปแบบที่ไม่พึงปรารถนา

การจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อม หมายถึง การจัดการปัญหามลพิษจากฝุ่นละออง เขม่าควัน กลิ่น การปนเปื้อนของสารพิษในอากาศ มลพิษจากเสียง รวมถึงเศษวัสดุเหลือใช้จากกระบวนการผลิต

แนวทางการจัดการมลพิษ หมายถึง แนวทางการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ ในการบริหารจัดการป้องกันมลพิษไม่ให้แพร่กระจายสู่สิ่งแวดล้อม ตั้งแต่การจัดการที่แหล่งกำเนิด การบำบัดให้อยู่ในสภาพที่ไม่เป็นพิษหรือเป็นพิษน้อยที่สุด จากกระบวนการแปรรูปไม้ที่เสนอแนะโดยผู้ประกอบการ คนในชุมชนและบุคลากรองค์กรภาครัฐ แนวทางนี้มีการจัดการอย่างเป็นระบบสามารถให้ผลยั่งยืนต่อคุณภาพชีวิต สังคมมนุษย์และธรรมชาติ เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขปลอดภัย

ผู้ประกอบการ หมายถึง ผู้ที่ประกอบกิจการแปรรูปไม้ที่ได้รับใบอนุญาตจัดตั้งโรงงานตามพระราชบัญญัติ โรงงาน พุทธศักราช 2535 กรมโรงงานอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม รวมถึงผู้ที่ประกอบการที่ไม่ได้รับใบอนุญาตจัดตั้งโรงงานตามพระราชบัญญัติ โรงงาน พุทธศักราช 2535 กรมโรงงานอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคอนมุด ตำบลคอนมุด อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่

คนในชุมชน หมายถึง ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคอนมุด อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ ที่ไม่ได้ประกอบกิจการแปรรูปไม้

บุคลากรองค์กรภาครัฐ หมายถึง ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ในหน่วยงานรัฐบาล มีสถานะเป็นข้าราชการ ปฏิบัติหน้าที่ ดำเนินนโยบายโดยอาศัยงบประมาณแผ่นดินและมีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการมลพิษที่เกิดจากกระบวนการแปรรูปไม้ของผู้ประกอบการในองค์การบริหารส่วนตำบลคอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่

1.5 ขอบเขตการวิจัย

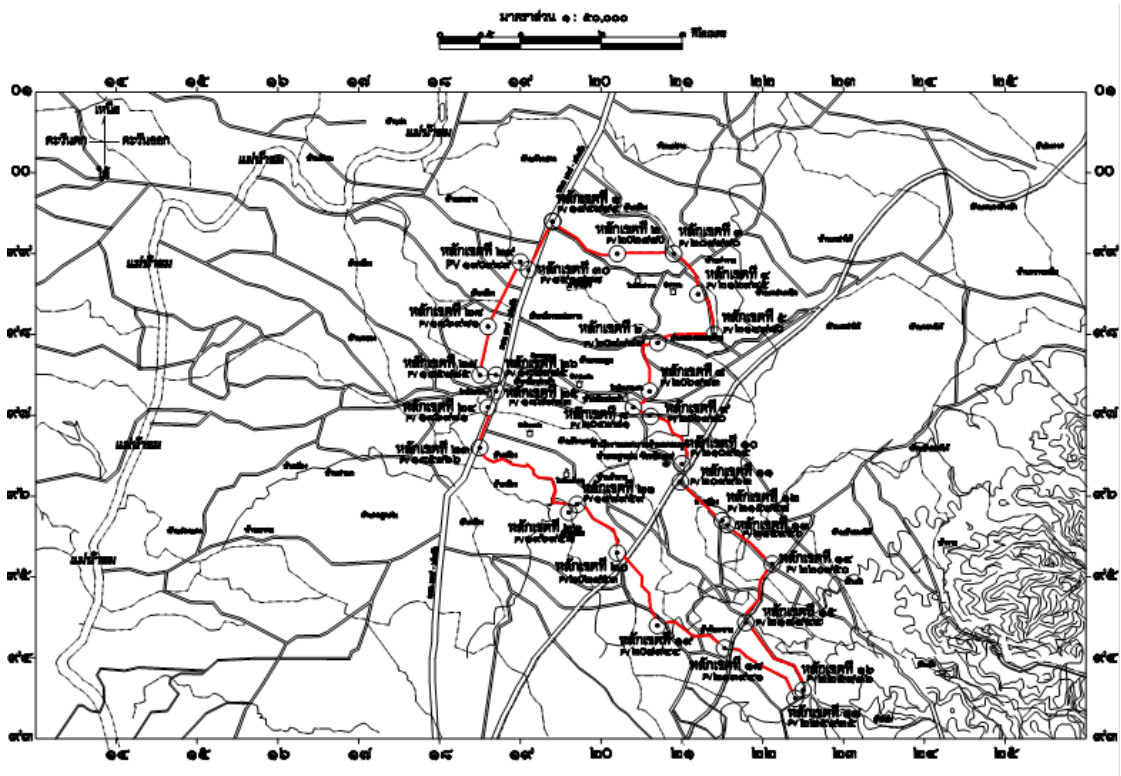
ในการศึกษาการจัดการมลพิษในชุมชนประกอบการแปรรูปไม้ในตำบลคอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ ผู้วิจัยได้แบ่งขอบเขตการวิจัยออกเป็น 4 ด้าน คือ ขอบเขตด้านพื้นที่ ขอบเขตด้านเนื้อหา ขอบเขตด้านประชากรและขอบเขตด้านเวลา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.5.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยนี้ทำการศึกษาในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลคอนมูล ตำบลคอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ โดยศึกษาทั้งหมด 10 หมู่บ้าน ตำบลคอนมูลเป็นตำบลที่อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของอำเภอสูงเม่น ระยะทางห่างจากที่ว่าการอำเภอสูงเม่น ประมาณ 1 กิโลเมตร มีเส้นทางติดต่อกับอำเภอสูงเม่นจำนวน 2 เส้นทางและอยู่ห่างจากอำเภอเมืองไปทางทิศใต้ ประมาณ 8 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมดจำนวน 42.94 ตารางกิโลเมตร

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลสบสายและตำบลร่องกาศ
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ตำบลหัวฝายและตำบลสูงเม่น
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ตำบลบ้านเหล่า
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ตำบลพระหลวง

เหตุผลที่ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ศึกษา เนื่องจากพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลคอนมูล ส่วนใหญ่คนในชุมชนยึดอาชีพการแปรรูปไม้เป็นอาชีพหลักและได้รับการสืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ อีกทั้งยังได้รับการส่งเสริมจากรัฐบาลให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงโอท็อปเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากไม้ในปีพุทธศักราช 2555 จากอาชีพดังกล่าวมีส่วนอย่างยิ่งที่จะก่อให้เกิดปัญหาเป็นต้นว่า ปริมาณพื้นที่ป่าลดลงจากการนำทรัพยากรไม้มาเป็นวัตถุดิบในกระบวนการผลิต ปัญหามลพิษที่เกิดจากกระบวนการผลิต ไม่ว่าจะเป็นมลพิษทางอากาศ (ฝุ่นละออง กลิ่น เขม่าควัน) มลพิษทางเสียง รวมถึงเศษวัสดุเหลือใช้จากกระบวนการผลิต ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนที่อาศัยอยู่โดยรอบโรงงาน

ภาพที่ 1.1 ขอบเขตพื้นที่การศึกษา

ที่มา : ปรับปรุงจากแผนที่ท้ายประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบล
ดอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ เป็นเทศบาลตำบลดอนมูล (2557)

1.5.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

บริบทชุมชน โดยภาพรวมของตำบลดอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ ตำบลดอนมูล มีประชากรทั้งสิ้น 2,182 คนหรือ 2,182 ครัวเรือน (ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน ระดับตำบล ปีพุทธศักราช 2557) ดั้งเดิมประชาชนในพื้นที่ประกอบอาชีพปลีกรรมเป็นหลัก ส่วนอาชีพเสริมหลังจากเสร็จสิ้นฤดูการเก็บเกี่ยว คือ การทำงานหัตถกรรมไม้ ต่อมาประมาณปีพุทธศักราช 2530 รูปแบบของเศรษฐกิจได้เปลี่ยนแปลงไป รูปแบบการผลิตผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไม้ได้รับการส่งเสริม ยกกระดับสู่การผลิตในรูปแบบอุตสาหกรรมภาคครัวเรือน มีการขออนุญาตจัดตั้งโรงงานเพื่อประกอบกิจการเกี่ยวกับการแปรรูปไม้ภายในชุมชนมากกว่า 100 รายโดยจุดมุ่งหมายเพื่อการผลิต จัดจำหน่ายเพื่อเพิ่มรายได้ จากอาชีพดังกล่าวมีส่วนอย่างยิ่งที่จะก่อให้เกิดปัญหา เป็นต้นว่า ปัญหาการลักลอบตัดไม้เพื่อนำมา เป็นวัตถุดิบในการผลิตเครื่องเรือน รวมถึงมลพิษที่เกิดจากกระบวนการผลิตไม่ว่าจะเป็นมลพิษทางอากาศ (ฝุ่นละออง กลิ่น เขม่าควัน) มลพิษทางเสียง รวมถึงเศษวัสดุเหลือใช้จากกระบวนการผลิต

จากสภาวะการณ์ดังกล่าวนำมาซึ่งผลกระทบที่เกิดขึ้นกับคนในชุมชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียง โรงงานแปรรูปไม้ การศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาสถานการณ์ปัญหาโดยรวมและผลกระทบที่เกิดจากกระบวนการแปรรูปไม้ของผู้ประกอบการในตำบลคอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ ศึกษาการจัดการมลพิษที่เกิดจากกระบวนการแปรรูปไม้ของผู้ประกอบการที่กำลังดำเนินการอยู่ในปัจจุบันและเพื่อศึกษาแนวทางการจัดการมลพิษที่เกิดจากกระบวนการแปรรูปไม้และนำข้อมูลที่ได้เสนอแนะต่อผู้ประกอบการ คนในชุมชน รวมถึงองค์กรภาครัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาและจัดการกับมลพิษที่เกิดขึ้น ในการศึกษาครั้งนี้ได้กำหนดกรอบเนื้อหาในการศึกษาดังต่อไปนี้

- 1) สถานการณ์ทั่วไปและผลกระทบที่เกิดจากกระบวนการแปรรูปไม้
 - 1.1) สถานการณ์ทั่วไป
 - 1.2) แนวโน้มของปัญหามลพิษและความรุนแรงของปัญหา
 - 1.3) กลุ่มคนในชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งผู้ที่ก่อให้เกิดผลกระทบและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากกระบวนการแปรรูปไม้
 - 1.4) ผลกระทบที่เกิดขึ้น
- 2) กระบวนการแปรรูปไม้และการจัดการมลพิษของผู้ประกอบการแปรรูปไม้ที่กำลังดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน
- 3) วิเคราะห์แนวทางการจัดการมลพิษที่เกิดจากกระบวนการแปรรูปไม้

1.5.3 ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่จะทำการศึกษาในครั้งนี้ คือ ประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ โดยเลือกศึกษา 10 หมู่บ้าน ดังต่อไปนี้

1) หมู่ที่ 1 หมู่บ้านค่างาม	152	ครัวเรือน
2) หมู่ที่ 2 หมู่บ้านคอนแท่น	223	ครัวเรือน
3) หมู่ที่ 3 หมู่บ้านคอนมูล	343	ครัวเรือน
4) หมู่ที่ 4 หมู่บ้านคอนมูล	354	ครัวเรือน
5) หมู่ที่ 5 หมู่บ้านผ้าขาว	145	ครัวเรือน
6) หมู่ที่ 6 หมู่บ้านร่องแห่่ง	288	ครัวเรือน
7) หมู่ที่ 7 หมู่บ้านคอนแท่น	248	ครัวเรือน
8) หมู่ที่ 8 หมู่บ้านค่างาม	134	ครัวเรือน
9) หมู่ที่ 9 หมู่บ้านคอนมูล	183	ครัวเรือน

10) หมู่ที่ 10 หมู่บ้านดอนแท่น 112 คร้วเรือน

โดยมีประชากรทั้งสิ้น 2,182 คร้วเรือน (ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานระดับตำบล ปีพุทธศักราช 2557) โดยในจำนวนนี้เป็นประชากรที่ประกอบกิจการโรงงานแปรรูปไม้ที่ขึ้นทะเบียนถูกต้องตามพระราชบัญญัติโรงงานอุตสาหกรรม พุทธศักราช 2535 กรมโรงงานอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม จำนวนทั้งสิ้น 105 ราย (สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดแพร่, 2557) โรงงานที่ไม่ได้ขออนุญาตจัดตั้ง คนในชุมชนที่ไม่ได้ประกอบกิจการแปรรูปไม้จำนวนทั้งสิ้น 2,077 คร้วเรือน และบุคลากรองค์การภาครัฐที่เกี่ยวข้อง จำนวน 10 องค์กร ประกอบด้วยองค์การบริหารส่วนตำบล ดอนมูล โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลดอนมูล โรงเรียนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดอนมูล ประกอบด้วยโรงเรียนดอนมูลวิทยาคาร โรงเรียนบ้านคำงาม โรงเรียนบ้านหัวดงและโรงเรียนสูงเม่นชนูปถัมภ์ โรงพยาบาลสูงเม่น สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอสูงเม่น ที่ว่าการอำเภอสูงเม่น และสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดแพร่

1.5.4 ขอบเขตด้านเวลา

การวิจัยนี้เริ่มศึกษาตั้งแต่เริ่มมีการจัดตั้งสหกรณ์บริการผลิตภัณฑ์ไม้ดอนมูล เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม พุทธศักราช 2541 สมาชิกแรกตั้ง 109 คน ทุนดำเนินงาน 286,700 บาท มีสมาชิก ณ ปีบัญชีสิ้นสุด 31 ธันวาคม พุทธศักราช 2556 จำนวน 276 คน ทุนดำเนินงาน 7,080,351.95 บาท เพื่อศึกษาถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชน

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.6.1 ทำให้ทราบถึงสถานการณ์ สาเหตุและผลกระทบที่เกิดจากการแปรรูปไม้ของผู้ประกอบการในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดอนมูล อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่
- 1.6.2 ทำให้ทราบถึงการจัดการมลพิษที่เกิดจากการแปรรูปไม้เพื่อกระตุ้นให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ตระหนัก เห็นคุณค่าในการวางแผนแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น
- 1.6.3 เพื่อเสนอแนะแนวทางการจัดการมลพิษที่เกิดจากการแปรรูปไม้ ต่อผู้ประกอบการ คนในชุมชนและองค์การภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการนำไปประยุกต์ใช้ เพื่อการแก้ไขปัญหาหามลพิษที่เกิดจากกระบวนการแปรรูปไม้ต่อไป